

P R I L O G P R O B L E M A T I C I O S T V A R I V A N J A
D R U Š T V E N E S A M O Z A Š T I T E U Z N A N S T V E
N O - N A S T A V N I M O R G A N I Z A C I J A M A U S -
M J E R E N O G O B R A Z O V A N J A

Autor analizira pravnu regulativu zaštite posebnog društvenog interesa u oblasti usmjerenog obrazovanja.

Iako je Zakon o usmjerenom obrazovanju SR Hrvatske svestrano razradio i utvrdio mehanizam osiguranja posebnog društvenog interesa, ostalo je mnogo otvorenih pitanja na koja bi odgovor trebali tražiti i dati sami odgojno-obrazovni radnici i studenti.

U radu se analiziraju izvori ugrožavanja posebnog društvenog interesa u znanstveno-nastavnim organizacijama i konstatira se da je taj interes moguće zaštititi svestranim aktiviranjem nastavnika i studenata, društveno-političkih organizacija, samoupravnih i stručnih organa i organa upravljanja.

Organizacije usmjerenog obrazovanja obavljaju djelatnost od posebnog društvenog interesa koji se, prije svega, izražava u ostvarivanju cilja i zadataka usmjerenog obrazovanja.

U čl. 2, st.1. Zakona o usmjerenom obrazovanju SR Hrvatske (Narodne novine 20/1982) utvrđuje se: "Cilj je usmjerenog obrazovanja odgajanje, obrazovanje i osposobljavanje omladine, radnih ljudi i građana za društveno koristan rad i samoupravljanje, kao i stalno razvijanje njihovih radnih i samoupravljačkih sposobnosti, kulturnih potreba i socijalističke samoupravne svijesti".

Iz ove odredbe proističe:

- da usmjerenom obrazovanje obuhvaća omladinu, radne ljude i građane,

- da je cilj usmjerenog obrazovanja, prema tome i znanstveno-nastavnih organizacija, ne samo obrazovanje i stručno osposobljavanje nego i odgajanje omladine, radnih ljudi i građana,
- da je cilj te djelatnosti ne samo razvijanje radnih sposobnosti nego i samoupravljačkih, te kulturnih potreba i socijalističke samoupravne svijesti.

Samo ako se u cijelosti ostvaruje cilj usmjerenog obrazovanja, odgojno-obrazovni sistem može postići optimalne rezultate u formiranju svestrane, cjelovite, slobodne stvaralačke ličnosti i humanističke svijesti s dubokim razumijevanjem za skladno ostvarivanje individualnih, posebnih i općih interesa, u razvijanju proizvodnih snaga društva i samoupravnih socijalističkih odnosa i napretku socijalističke društvene zajednice u cjelini, što i jest intencija Zakona o usmjerenom obrazovanju.

Posebno treba respektirati činjenicu da usmjerenom obrazovanje masovno obuhvaća omladinu i može imati vrlo značajnu posrednu ulogu i kreiranju svestrane ličnosti mladog čovjeka, bez obzira da li organizacije usmjerenog obrazovanja ostvaruju programe za stjecanje stručne spreme od prvog do petog stupnja ili šestog i sedmog stupnja. Zbog toga ni u jednoj oblasti društvene djelatnosti nije toliko prisutan poseban društveni interes kao u djelatnosti usmjerenog obrazovanja.

Da bismo uspješno ostvarivali osnovni cilj usmjerenog obrazovanja, u čl.3.Zakona utvrđeni su i taksativno nabrojani njegovi zadaci.

Kad je riječ o znanstveno-nastavnim organizacijama, nema dvojbe da su najvažniji oni zadaci koji su vezani za:

- a) stjecanje znanja i razvijanje sposobnosti i vještina za rad na temelju znanstvenih spoznaja i dostignuća, razvijanje istraživačke i inventivne sposobnosti omladine i radnih ljudi i njihovo osposobljavanje za primjenu rezultata znanstveno-istraživačkog i stručnog rada, povezivanje teorijskog obrazovanja i praktičnog rada i uključivanje studenata u proizvodni i drugi društveno koristan rad;

- b) usvajanje marksističkog pogleda na svijet i vrednota socijalističkog samoupravnog društva, razvijanje spremnosti i sposobnosti za općenarodnu obranu i društvenu samozaštitu te usvajanje, njegovanje i razvijanje tekovina narodnooslobodilačke borbe i socijalističke revolucije, posebno ravnopravnosti, bratstva i jedinstva naroda i narodnosti i odatnostisamoupravnoj socijalističkoj zajednici.

Ostvarivanje tih zadataka od presudnog je značenja za realizaciju cilja usmjerenog obrazovanja za stjecanje stručne spreme šestog i sedmog stupnja i kao takvo od posebnog je društvenog interesa.

Nadalje se poseban društveni interes u djelatnosti usmjerenog obrazovanja (čl.8. Zakona) izražava u:

- "- utvrđivanju programa odgojno-obrazovnog rada i donošenju plana razvoja organizacija udruženog rada usmjerenog obrazovanja,
- odlučivanju o osnovnoj namjeni i korištenju sredstava te o osnovnim uvjetima stjecanja dohotka,
- utvrđivanju kriterija kadrovske politike i njenog provođenja, te izgradjivanju znanstvenog i nastavnog podmlatka,
- izboru odgojno-obrazovnih radnika: nastavnika, odgajatelja, suradnika te drugih odgojno-obrazovnih radnika i vrednovanju njihova rada u ostvarivanju cilja i zadataka usmjerenog obrazovanja,
- utvrđivanju elemenata osobnog i društvenog standarda učenika, studenata i drugih polaznika usmjerenog obrazovanja, te poslova u organizacijama udruženog rada učeničkog i studentskog standarda kojima se osigurava njihovo ostvarivanje,
- donošenju i drugih samoupravnih općih akata organizacija udruženog rada usmjerenog obrazovanja kojima se uređuju poslovi od posebnog društvenog interesa,
- donošenju odluka o promjeni i proširenju djelatnosti i o statusnim promjenama organizacija udruženog rada usmjerenog obrazovanja".

Zakonodavac je, vidimo, vrlo precizno definirao cilj i zadatke usmjerenog obrazovanja koji se postavljaju pred sve njegove činioce.

II

Da bi društvena zajednica mogla uspješno realizirati cilj i zadatke u djelatnosti usmjerenog obrazovanja, nužno je njihovo ostvarivanje zaštititi od svih onih izvora ugroženosti koji ga mogu ometati, kočiti i sprečavati. Drugim riječima, društvena samozaštita trebala bi da, na osnovi najšireg angažiranja odgovorno-obrazovnih radnika i studenata, odigra svoju ulogu blagovremenog otkrivanja i sprečavanja svih onih stanja, postupaka i pojava kojima se može nanijeti šteta ostvarivanju posebnog društvenog interesa u oblasti usmjerenog obrazovanja.

Pokušajmo sada razmotriti u kojoj je mjeri ustavnim odredbama i zakonskim propisima regulirana zaštita posebnog društvenog interesa u organizacijama udruženog rada usmjerenog obrazovanja.

Ustav SFRJ, Osnovna načela, IV, stav IX govori o društvenoj samozaštiti i određuje da se ona kao funkcija samoupravnog društva ostvaruje "aktivnostima radnih ljudi, građana, organizacija udruženog rada i drugih samoupravnih organizacija i zajednica, društveno-političkih i drugih organizacija te društveno-političkih zajednica radi zaštite ustavnog uređenja, samoupravnih prava radnih ljudi i drugih prava i sloboda čovjeka i građanina, radi zaštite društvene imovine, radi osiguranja osobne i imovinske sigurnosti radnih ljudi i građana te radi slobodnog društvenog razvoja".

Ustav SR Hrvatske, Osnovna načela, IV, st.9. govori o društvenoj samozaštiti isto kao i Ustav SFRJ, samo što je još dodao zaštitu "od elementarnih nepogoda, požara, poplava i društveno štetnih radnji i pojava".

Vidljivo je da ni savezne ni republičke ustavne odredbe ne spominju zaštitu posebnog društvenog interesa ni u jednoj društvenoj djelatnosti.

Isti je slučaj s ostalim ustavnim odredbama u kojima se govori o društvenoj samozaštiti.

Zakon o udruženom radu (Sl.1.53/1976) u čl.42, st.1. kaže da radnici "u organizacijama udruženog rada i drugim samoupravnim organizacijama i zajednicama imaju pravo i dužnost da u okviru svoje redovne djelatnosti organiziraju, ostvaruju i unapredjuju općenarodnu obranu i društvenu samozaštitu".

U istom članu, st. 2. rečeno je da u "organiziranju, ostvarivanju i unapredjivanju općenarodne obrane i društvene samozaštite radnici i drugi radni ljudi u osnovnim i drugim organizacijama udruženog rada te drugim samoupravnim organizacijama i zajednicama utvrđuju programe mjera i aktivnosti i u tu svrhu osiguravaju materijalna sredstva i donose odgovarajuće samoupravne akte te poduzimaju druge potrebne mjere".

Dalje, u čl. 495. Zakona određeno je da radnički savjet osnovne organizacije udruženog rada, među ostalim, utvrđuje i "program mjera koje proizlaze iz programa općenarodne obrane i društvene samozaštite koje se odnose na osnovnu organizaciju i brine se o načinu provodjenja tih mjera..."

Dakle, ni u Zakonu o udruženom radu nema ni riječi o zaštiti posebnog društvenog interesa ni u jednoj društvenoj djelatnosti.

Medjutim, Zakon o osnovama društvene samozaštite SR Hrvatske (Narodne novine 8/1976) posvećuje pet članova posebnim dužnostima organizacija udruženog rada od posebnog značenja za društvenu samozaštitu. lako se ne govori o "posebnom društvenom interesu", iz konteksta se nedvojbeno može zaključiti da je upravo riječ o njegovoj zaštiti.

U čl. 13. Zakona utvrđuje se da su organizacije udruženog rada u oblasti odgoja i obrazovanja dužne "da unapredjivanjem marksističkog odgoja i obrazovanja, posebno obradom pitanja iz oblasti društvene samozaštite u okviru nastave iz cjelokupnog odgojno-obrazovnog programa i na drugi pogodan način, kod mlade generacije razvijaju svijest o značenju društvene samozaštite za sigurnost društva i zaštitu osnovnih društvenih vrijednosti i dobara i da njeguju socijalistički patriotizam".

Dalje se u istom članu, st. 2. utvrđuje: "Organizacije udruženog rada i druge organizacije, zajednice i organi u oblasti odgoja i obrazovanja dužni su da, pored stručne osposobljenosti, naročito vode računa o idejnim opredjeljenjima i moralnim osobinama kadrova koji odgajaju mladu generaciju".

Iako ovim odredbama nije obuhvaćena zaštita i ostvarivanje cjelokupnog društvenog interesa u oblasti odgoja i obrazovanja, možemo konstatirati da je zakonodavac ukazao na osnovni mogući izvor ugroženosti u toj oblasti, a to bi mogli biti oni odgojno-obrazovni radnici koji oponiraju idejama Saveza komunista i koji su problematičnih moralnih osobina.

Nadalje, zakonodavac inzistira na marksističkom odgoju i obrazovanju, na razvijanju svijesti o značenju društvene samozaštite, na planu sigurnosti društva i zaštite njegovih osnovnih vrijednosti i na razvijanju socijalističkog patriotizma.

Možemo nedvojbeno doći do zaključka da je zakonodavac u čl.13. Zakona o osnovama društvene samozaštite zahvatio bit problema vezanu za ostvarivanje posebnog društvenog interesa u oblasti odgoja i obrazovanja.

III

Zakon o usmjerenom obrazovanju SR Hrvatske izgradio je, međutim, čitav mehanizam zaštite ostvarivanja posebnog društvenog interesa.

Pokušat ćemo razmotriti najvažnije odredbe Zakona kojima se uređuju ta pitanja.

- a) Utvrđeno je u čl.12, st.1. da na "odredbe statuta organizacija udruženog rada usmjerenog obrazovanja... kojima se uređuju poslovi od posebnog društvenog interesa, suglasnost daje skupština općine na području koje je sjedište tih organizacija".
- b) Kad je riječ o samoupravnim sporazumima o udruživanju u sve učilište i zajednicu sveučilišta SR Hrvatske te o odredbama statuta sveučilišta kojima se uređuju poslovi od posebnog društvenog interesa, u čl. 12, st. 2. utvrđuje se da suglasnost na te sporazume i odredbe statuta sveučilišta daje Sabor SR Hrvatske.

- c) Nadalje, čl. 210, st.1.odredjuje da skupštine "samoupravnih interesnih zajednica usmjerenog obrazovanja i skupština općine na području koje je sjedište organizacije udruženog rada usmjerenog obrazovanja prate razvoj usmjerenog obrazovanja i ostvarivanje djelatnosti u organizacijama udruženog rada usmjerenog obrazovanja, posebno u obavljanju poslova i zadataka od posebnog društvenog interesa..."
- d) Zakon u čl. 210, st. 2. obavezuje organizacije udruženog rada usmjerenog obrazovanja da skupštinama samoupravnih interesnih zajednica usmjerenog obrazovanja i skupštini općine dostavljaju programe rada i izvještaje, posebno o ostvarivanju djelatnosti i zadataka koji su od posebnog društvenog interesa i izvještaje o izvršavanju tih programa s pregledom poduzetih mjera i akcija.
- e) Organizacije udruženog rada usmjerenog obrazovanja dužne su na osnovi čl. 210, st. 2. Zakona razmotriti mišljenja i prijedloge koje im upute skupštine samoupravnih interesnih zajednica usmjerenog obrazovanja i skupština općine i izvijestiti ih o poduzetim mjerama i akcijama.
- f) Zakonom je utvrđeno (čl.213) da savjete organizacija udruženog rada usmjerenog obrazovanja čine delegati:
- radnika organizacije udruženog rada usmjerenog obrazovanja,
 - učenika, studenata i drugih polaznika,
 - zainteresiranih organizacija udruženog rada i drugih samoupravnih organizacija i zajednica,
 - vijeća korisnika usluga samoupravnih interesnih zajednica usmjerenog obrazovanja,
 - samoupravnih interesnih zajednica znanosti,
 - sindikata i
 - Saveza socijalističke omladine.

član 14. Zakona odredjuje da delegati učenika, studenata i drugih polaznika usmjerenog obrazovanja sudjeluju u odlučivanju o svim pitanjima osim onih o kojima radnici organizacije udruženog rada usmjerenog obrazovanja odlučuju samostalno, te da ostali delegati sudjeluju u odlučivanju o pitanjima koja su utvrđena kao poslovi od posebnog društvenog interesa.

Do sada je bila riječ o odredbama koje akcentiraju poseban društveni interes. Međutim, Zakon o usmjerenom obrazovanju sadrži i niz drugih odredaba kojima je cilj da se osigura ostvarivanje posebnog društvenog interesa. Zadržat ćemo se samo na nekima od njih.

- a) Prvo, to su odredbe kojima se uređuju društveno-ekonomski odnosi i samoupravno interesno organiziranje radnika u organizacijama udruženog rada i drugim samoupravnim organizacijama i zajednicama, radnika i drugih radnih ljudi koji u usmjerenom obrazovanju zadovoljavaju svoje osobne i zajedničke potrebe i interese, radnika u organizacijama udruženog rada usmjerenog obrazovanja i studenata.

Samoupravnim organiziranjem utvrđuju se prava i obaveze koje na osnovi međusobne povezanosti, zavisnosti, odgovornosti i solidarnosti proističu i za organizacije udruženog rada usmjerenog obrazovanja.

Izvršavanjem preuzetih obaveza organizacije udruženog rada usmjerenog obrazovanja nedvojbeno ostvaruju poseban društveni interes.

- b) Ne treba isticati da ostvarivanje ciljeva usmjerenog obrazovanja prije svega zavisi o odgojno-obrazovnim radnicima. Zbog toga su posebno značajne odredbe kojima se utvrđuju njihove obaveze, njihov izbor i ocjenjivanje.

Zakon u čl. 138. utvrđuje da su odgojno-obrazovni radnici u usmjerenom obrazovanju "dužni da:

1. u svom odgojno-obrazovnom radu ostvaruju cilj i zadatke usmjerenog obrazovanja,
2. svoj odgojno-obrazovni rad zasnivaju na znanstvenim osnovama i da u javnom životu djeluju u duhu načela i ciljeva našeg samoupravnog socijalističkog društva,
3. savjesno izvode odgojno-obrazovni rad, sudjeluju u društvenim, kulturnim i drugim aktivnostima koje provodi njihova organizacija udruženog rada na području na kojem djeluje i da izvršavaju druge obaveze u vezi s planovima i programima odgojno-obrazovnog rada,

4. samostalno ili u suradnji s drugim nastavnicima i drugim stručnjacima izradjuju potrebne udžbenike, priručnike i pridonose razvijanju drugih nastavnih sredstava i pomagala,
5. brinu se o obrazovanju znanstvenog i stručnog podmlatka,
6. potiču učenike, studente i druge polaznike na samostalan rad i razvijaju njihov interes za obrazovanje i usavršavanje,
7. aktivno djeluju u okviru svoje struke, kao stručnjaci, znanstveni radnici, odnosno umjetnici, da se permanentno obrazuju u skladu s razvojem znanosti i tehnike, te da prate promjene u svojoj struci i u pedagoškoj, psihološkoj i metodičkoj teoriji i praksi".

Odredbama o izboru i ocjenjivanju odgojno-obrazovnih radnika nastoji se spriječiti uključivanje u odgojno-obrazovni proces nestručnih i moralno-politički nepodobnih osoba. Kad je riječ o znanstveno-nastavnim organizacijama usmjerenog obrazovanja, to bi se trebalo osigurati:

- osnivanjem komisije za izbor nastavnika koju imenuje savjet znanstveno-nastavne organizacije iz redova nastavnika, stručnih suradnika i suradnika, drugih radnih ljudi i studenata (čl. 162, st. 1. i 2),
- osnivanjem matičnih komisija s time što je odgovarajuća matična komisija dužna dati mišljenje da li kandidat za izbor u znanstveno-nastavno zvanje docenta i profesora ispunjava uvjete (čl. 161. i 158, st.2),
- obaveznim ocjenjivanjem nastavnika svakih pet godina kojim se utvrđuje da li uspješno obavlja odgojno-obrazovni rad (čl. 166, st.2),
- mogućnošću da savjet, znanstveno-nastavno vijeće, komisija za izbor nastavnika, matična komisija, skupština društveno-političke zajednice, skupština odgovarajuće samoupravne interesne zajednice usmjerenog obrazovanja i općinska konferencija SSRN mogu podnositi i prije isteka roka od pet godina prijedlog za pokretanje postupka za donošenje ocjene kojom se utvrđuje da li nastavnik uspješno obavlja odgojno-obrazovni rad (čl. 166, st. 5. i 6).

- c) Da bi se spriječila stihija i improvizacija u utvrđivanju programa usmjerenog obrazovanja i postojanje razlika u programima iste struke od jedne organizacije udruženog rada usmjerenog obrazovanja do druge, s jedne strane, i da bi se osigurali obrazovni sadržaji s fundamentalnim disciplinama sa što ujednačenijim programima studija, s druge strane, Zakon o usmjerenom obrazovanju utvrđuje:
- da postoje opći, zajednički i posebni sadržaji (za svaki obrazovni profil (čl. 66, st.1),
 - da opće sadržaje programa usmjerenog obrazovanja utvrđuje Prosvjetni savjet Hrvatske (čl. 62, st.7),
 - da zajedničke i posebne sadržaje usmjerenog obrazovanja utvrđuju odgovarajući programski savjeti (čl.62,st.7),
 - da programe usmjerenog obrazovanja za svaku školsku godinu utvrđuje odgovarajuća samoupravna interesna zajednica (čl.113),
 - da znanstveno-nastavna organizacija usmjerenog obrazovanja mora najmanje šest mjeseci prije početka školske godine podnijeti republičkom organu uprave, nadležnom za poslove obrazovanja, zahtjev s potrebnom dokumentacijom, da se utvrdi da su ispunjeni uvjeti za uvođenje novog programa obrazovanja i novog stupnja stručne spreme,odnosno organiziranja novog postdiplomskog studija (čl.190),
 - da fakultativne programske sadržaje utvrđuje Prosvjetni savjet Hrvatske kada su oni u okviru općih sadržaja,odnosno odgovarajući programski savjeti kada su oni u okviru zajedničkih i posebnih sadržaja (čl.69,st.7),
 - da obrazovne profile i okvirne obrazovne programe utvrđuje Zajednica sveučilišta SR Hrvatske (čl.67, st.1).
- d) Da bi se u organizacijama udruženog rada usmjerenog obrazovanja zaštitila zakonitost, u čl.11.Zakona utvrđeno je da nadzor "nad zakonitošću rada organizacija udruženog rada usmjerenog obrazovanja... obavlja organ uprave općine nadležan za poslove obrazovanja na području koje je sjedište te organizacije... i drugi organi utvrđeni posebnim zako-

nom', ukoliko Zakonom o usmjerenom obrazovanju nije za određene organizacije drugačije propisano.

Mogli bismo navesti još mnogo odredaba Zakona o usmjerenom obrazovanju koje imaju za cilj osiguranje posebnog društvenog interesa u djelatnosti usmjerenog obrazovanja. Smatramo, međutim, da je i ovaj kratak i necjelovit prikaz dovoljan za konstataciju da Zakon utvrđuje čitav niz mjera i obaveza za sve činioce usmjerenog obrazovanja kojima se nastoji zaštititi poseban društveni interes. Drugim riječima, upućuje nas na zaključak da je zakonodavac nastojao da zakonskim odredbama o sigurno ostvarivanje posebnog društvenog interesa u svim onim domenama djelatnosti usmjerenog obrazovanja gdje je to bilo moguće, a to su:

- utvrđivanje obrazovnih profila,
- utvrđivanje odgojno-obrazovnih programa,
- izbor odgojno-obrazovnih radnika,
- donošenje statuta,
- proširenje djelatnosti,
- nadzor nad zakonitošću,
- osnovni uvjeti stjecanja dohotka itd.

Međutim, odgovor na pitanje što valja činiti i koje mjere treba poduzimati u organizacijama udruženog rada usmjerenog obrazovanja da bi se u ostvarivanju cilja i zadataka usmjerenog obrazovanja postigli optimalni rezultati, trebali bi tražiti i pronalaziti, prije svega, odgojno-obrazovni radnici, organizacije SK, sindikata, SSO, stručni organi i organi upravljanja.

IV

Ni jednog trenutka ne sumnjamo u postojanje snaga u svakoj organizaciji udruženog rada usmjerenog obrazovanja koje su voljne zapodjenuti idejnu i praktičnu bitku za ostvarivanje cilja i zadatka usmjerenog obrazovanja, ali isto tako ne sumnjamo i u postojanje izvora i nosilaca ugroženosti koji mogu više ili manje usporavati njihovo ostvarivanje.

Pokušajmo razmotriti te izvore ugroženosti posebnog društvenog interesa u znanstveno-nastavnim organizacijama usmjerenog obrazovanja.

- a) Tu prije svega treba istaći silu inercije koja nastoji da se ne dira u tradiciju, u postojeće stanje, navike, shvaćanje i komoditet. Ta nepokretnost, nezainteresiranost, indiferentnost, shvaćanje da stvari idu kako idu itd. mogu biti velika prepreka ostvarivanju cilja i zadataka usmjerenog obrazovanja, i to s dva aspekta: da dodje do stvaranja male, neformalne grupe onih radnika koji se zalažu za reformu obrazovanja, a koja postupno prerasta u snagu iznad društveno-političkih organizacija i organa upravljanja i da posljedica takvog procesa bude još veća pasivizacija i nezainteresiranost.

Da bi se to spriječilo, izlaz treba tražiti u dobro organiziranoj i smišljenoj aktivnosti u kojoj će svaki radnik naći svoje mjesto kao kreativan činilac s jasno definiranom ulogom i zadacima.

- b) Formalistički pristup zadacima koji proističu iz odredaba Zakona o usmjerenom obrazovanju može također biti izvor ugroženosti posebnog društvenog interesa.

Formalistički pristup rješavanju tih pitanja svodi se na shvaćanje i orijentaciju da je najvažniji zadatak formalno se organizirati i konstituirati u skladu s odredbama Zakona i da će se time, manje više, riješiti svi ostali problemi vezani za ostvarivanje ciljeva i zadataka usmjerenog obrazovanja.

Nedvojbeno je da su vrlo značajni zadaci organiziranja i konstituiranja u skladu sa zahtjevima Zakona, ali to nije sve. Zadaci usmjerenog obrazovanja moći će se ostvarivati samo tada ako ih kompleksno zahvatimo, ako nam bude potpuno jasno što treba činiti da bi se svaki zadatak usmjerenog obrazovanja mogao uspješno realizirati.

- d) Zakon inzistira na zahtjevu da svi odgojno-obrazovni radnici, prema tome i radnici znanstveno-nastavnih organizacija usmjerenog obrazovanja, vrše odgojnu funkciju. Medjutim, evidentna je činjenica da se problemima odgoja u znanstveno-nastavnim organizacijama posvećuje vrlo malo pažnje.

Nezamislivo je da znanstveno-nastavna organizacija može doprinosti formiranju slobodne, socijalistički usmjerene li-

čnosti osposobljene za rad i samoupravljanje ako se zanemaruju odgojni problemi i zadaci. Prema tome, indiferentnost prema odgojnim zadacima radnika u znanstveno-nastavnim organizacijama može uvelike štetiti ostvarivanju njihovih zadataka.

d) Ima pojava da se ne posvećuje dovoljno pažnje obrazovnom procesu, da se od studenata zahtijeva bukvalno usvajanje sadržaja umjesto da se kod njih razvija radoznalost, smisao za kritičku analizu sa stanovišta daljnjeg razvoja, smisao za istraživački i stvaralački rad. Tome dodajmo i pojave ne odgovornog odnosa prema radnim zadacima: olako odgadjanje predavanja, ispita, improvizaciju u izvodjenju nastavnog procesa itd. Nedvojbeno je da se takvim odnosom prema izvodjenju nastave ne može doprinosti ostvarivanju cilja i zadataka usmjerenog obrazovanja.

e) Česta je pojava da se zanemaruje znanstveno-istraživački rad. U Izvještaju o radu CK SKJ između 11. i 12. kongresa (nacrt) stoji konstatacija: "Znanstveni radnici na sveučilištima više su okrenuti obrazovnom procesu, a stvaralački rad im je često samo usputna djelatnost i dodatni izvor osobnih prihoda". 1) I dalje: "U znanstvenoj publicistici nije bilo dovoljno polemičkih, kreativnih napisa koji bi donosili nešto novo". 2)

Postavlja se pitanje: da li je moguće takvim odnosom prema znanstveno-istraživačkom radu osigurati razvijanje istraživačke i inventivne sposobnosti omladine i radnih ljudi i njihovo osposobljavanje za primjenu rezultata znanstveno-istraživačkog i stručnog rada? Drugim riječima, sasvim je sigurno da je to jedan od izvora ugroženosti posebnog društvenog interesa u usmjerenom obrazovanju.

f) Za ostvarivanje cilja i zadataka usmjerenog obrazovanja od velike je važnosti uspješno uključivanje studenata u upravljanje znanstveno-nastavnom organizacijom. Medjutim, nije rijetka pojava da se učešće studenata u organima upravljanja svodi na pasivno prisustvovanje sjednicama.

1) *Izvještaj (nacrt) o radu Centralnog komiteta SKJ i osnovnim karakteristikama aktivnosti između 11. i 12. kongresa Saveza komunista Jugoslavije, Komunist, Zagreb, 1982, str. 60.*

2) *Ibid. str. 61.*

- g) Da bi se studenti odgajali i obrazovali za rad, vrlo značajnu ulogu u tome trebali bi imati sadržaji praktičnog rada, tj. povezivanje teorijskog obrazovanja i praktičnog rada. Međutim, tu ima niz nerazumijevanja, pa i otpora. U većini slučajeva radne organizacije prihvaćaju studente kao opterećenje ne znajući što bi s njima, pa od tako organiziranog praktičnog rada studenti imaju vrlo male ili nikakve koristi: sve se svodi na formu, na dobivanje potvrde o izvršenom praktičnom radu. Ne treba posebno isticati kako se time praktičan rad studenata profanira, što uvelike šteti ostvarivanju odgojno-obrazovnih ciljeva.
- h) Među izvorima ugroženosti posebnog društvenog interesa u usmjerenom obrazovanju treba posebno istaći nekritično i apologetsko prihvaćanje tuđih ideja i rješenja koja su protivna idejama Saveza komunista i našoj samoupravljačkoj praksi.

U Izvještaju o radu CK SKJ između 11. i 12. kongresa u vezi s tim je rečeno: "I u ovom razdoblju bili smo suočeni s otvorenim ili pod plaštom marksizma nekritičkim preuzimanjem teorijskih i ideoloških stanovišta građanskog društva, dogmatizma i pseudoradikalizmom". 3)

- i) Izvor ugroženosti posebnog društvenog interesa može biti i neaktivnost organizacija Saveza komunista, SSO i sindikata.

Ako te organizacije nisu aktivne, u tom slučaju je sve prepušteno organima upravljanja, s jedne strane, i većim mogućnostima djelovanja destruktivnih pojedinaca, s druge strane. Drugim riječima, u takvoj situaciji može doći do znatnijeg angažiranja političkih mutnila raznih boja, tim više što su organizacije udruženog rada usmjerenog obrazovanja u takvim uvjetima vrlo zahvalan objekt djelovanja i vanjskog i unutrašnjeg neprijatelja.

- j) Na kraju razmatranja izvora ugroženosti u znanstveno-nastavnim organizacijama spomenimo još i ove:

- postojanje neformalnih grupa sa snažnim utjecajem i mogućnosti da nameću rješenja koja idu na štetu ostvarivanja ciljeva i zadataka usmjerenog obrazovanja,

3) *Ibid.* str. 61.

- nedovoljno vodjenje računa o moralno-političkim osobinama ljudi koji se biraju za nastavnike,
- nedolični postupci nastavnika u ophodjenju sa studentima,
- neugradjivanje u nastavne discipline teoretskih sadržaja od posebnog značenja za općenarodnu obranu i društvenu samozaštitu,
- preferiranje pojedinih sadržaja obrazovnih programa na štetu drugih,
- potcjenjivanje značenja općih sadržaja obrazovnih programa,
- sporo ugradjivanje inovacija u obrazovne sadržaje,
- neuspješno reagiranje na pojave koje štete ostvarivanju zadataka odgojno-obrazovne djelatnosti,
- stavljanje na dnevni red organa upravljanja i stručnih organa sporednijih pitanja umjesto bitnih za uspješno ostvarivanje djelatnosti,
- neuskladjeno djelovanje organa upravljanja i stručnih organa, s jedne strane, i društveno-političkih organizacija, s druge strane,
- neriješena organizacijska i kadrovska pitanja itd.

V

Iako u društvu sve više raste svijest o ulozi, značenju i zadacima društvene samozaštite, još uvijek ima pojava da se u pojedinim sredinama na posvećuje dovoljno pažnje njenom ostvarivanju. Medjutim, da bi se spriječilo ili što više umanjilo ugrožavanje posebnog društvenog interesa u znanstveno-nastavnim organizacijama, prijeka je potreba:

- a) procjenom situacije unaprijed utvrditi moguće pojave koje bi se mogle javiti kao prepreka uspješnom ostvarivanju cilja i zadataka usmjerenog obrazovanja,
- b) na sve takve pojave permanentno i uspješno reagirati,
- c) nosioce takvih pojava pozivati na odgovornost.

Sasvim je sigurno da je to prije svega stvar nastavnika, organa upravljanja i stručnih organa, ali takodjer i studenata, organizacija ŠSO, sindikata, posebno organizacija SK čija je obaveza da budu pokretači takvih aktivnosti.

Samo svestranim angažiranjem svih društvenih snaga u znanstveno-nastavnim organizacijama moguće je osigurati uspješno ostvarivanje cilja i zadataka usmjerenog obrazovanja za stjecanje stručne spreme VI i VII stupnja.

Primijeno: 1982-06-30

Petrović Z. *Beitrag zur Problematik der Verwirklichung vom gesellschaftlichen Selbstschutz in den wissenschaftlichen Lehrorganisationen der Fachausbildung*

ZUSAMMENFASSUNG

Die Tätigkeit der Fachausbildung ist vom besonderen gesellschaftlichen Interesse. Obwohl das Gesetz über Fachausbildung der Sozialistischen Republik Kroatien den Mechanismus für die Verwirklichung dieses besonderen gesellschaftlichen Interesses feststellt, wird damit nicht die Möglichkeit der Erscheinungen wie der formalistische Zutritt zu den Aufgaben, Inertion und Widerstand dem Neuen gegenüber, apologetische und unkritische Annahme der fremden Ideen und Lösungen usw. beseitigt, was beträchtlich diese Bestrebungen hemmt. Um das zu verhindern, sollte man durch die Einschätzung der Situation im voraus die Möglichkeit solcher Erscheinungen feststellen, sie ständig enthüllen und verhindern. Das kann man in wissenschaftlichen Lehrgorganisationen nur durch allseitiges Engagement aller Lehrkräfte und Studenten erreichen: des Bundes der Komunisten, des Bundes der Sozialistischen Jugend und der Gewerkschaft, der Fach- und Verwaltungsorganen.